

Nurdan Yeşilyurt
Gümüşkaya

Dr., Kocaeli/Türkiye

Doctor, Kocaeli/Turkiye

eposta: yesilyurtnur66@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1971-6602>

Atıf/Citation: Yeşilyurt Gümüşkaya, Nurdan. 2025. Anadolu Sahası Baş Giyimi Üzerine Bir Sınıflandırma Denemesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 13/44, 407-424.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1694996>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	07.05.2025
Kabul Tarihi/Accepted:	13.07.2025
Yayın Tarihi/Published:	15.09.2025

ANADOLU SAHASI BAŞ GİYİMİ ÜZERİNE BİR SINIFLANDIRMA DENEMESİ¹

Öz

Giyim, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren yalnızca fiziksel koruma aracı değil; aynı zamanda estetik, psikolojik ve kültürel bir ifade biçimi olarak da işlev görmüştür. Bu açıdan baş giysileri; bireyin sosyal statüsünü, cinsiyet rolünü, mesleki kimliğini ve inanç sistemini yansıtan çok katmanlı sembol hâline gelmiştir. Çalışmanın temel problemi, Anadolu sahasında kullanılan baş giysilerinin halkbilimi literatüründe sistematik bir biçimde sınıflandırılmaması ve baş giysilerinin taşıdığı anlamın yeterince görünür kılınmamış olması oluşturmaktadır. Bu eksiklikten hareketle çalışma, Anadolu kültür coğrafyasında kullanılagelen baş giysilerini işlevsel, tarihsel ve sembolik yönleriyle ele alarak bir sınıflama modeli geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Veriler, halk kültürü bağlamında şapka ve başlık tiplerinin tarihî, estetik ve işlevsel özellikleri göz önünde bulundurularak sınıflandırılmış; başlıklar cinsiyet, kullanım alanı, mesleki aidiyet, mevsimsel özellik, spor kültürü, dinî yapı ve göstergesel anlamlar ekseninde yedi ana başlık altında tasnif edilmiştir. Elde edilen bulgular, baş giysilerinin Anadolu halk kültüründe yalnızca giyim unsuru olarak değil; aynı zamanda kimlik, ritüel, sosyal ayırım ve kültürel süreklilik açısından güçlü bir sembolik unsur olduğunu göstermektedir. Ayrıca, modernleşme etkisiyle geleneksel başlık tiplerinin dönüşüme uğradığı ve popüler kültürle etkileşim içinde yeni başlık formlarının ortaya çıktığı da gözlemlenmiştir. Bu çalışma, halkbilimi alanında baş giysilerinin sistematik incelenmesine yönelik model önerisi sunarken başlıkların kültürel temsiliyet gücünü disiplinler arası yaklaşımlarla yorumlamaya da zemin hazırlamaktadır.

¹Bu çalışma Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı alanında hazırlanmış olan “Meslek Folkloru Bağlamında Eminönü’nde Şapkaçılık Mesleği” isimli doktora tez çalışmasından hareketle hazırlanmış olup tasniflerde adı geçen baş giyimi ile ilgili kavramlar tez çalışmasında detaylı olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Sahası, Baş Giysileri, Giyim-Kuşam Kültürü, Kültürel Değerler, Sınıflandırma

A CATEGORISATION ATTEMPT ON ANATOLIAN HEAD WEAR

Abstract

Since the beginning of human history, clothing has functioned not only as a means of physical protection, but also as a form of aesthetic, psychological and cultural expression. In this respect, head garments have become multi-layered symbols reflecting the social status, gender role, professional identity and belief system of the individual. The main problem of the study is that the head garments used in the Anatolian field are not systematically classified in the folklore literature and the meaning carried by the head garments has not been made visible enough. Based on this deficiency, the study aims to develop a classification model by addressing the head garments used in Anatolian cultural geography with their functional, historical and symbolic aspects.

The data were classified by considering the historical, aesthetic and functional characteristics of hats and headdress types in the context of folk culture; headdresses were classified under seven main headings on the axis of gender, area of use, professional belonging, seasonal characteristics, sports culture, religious structure and symbolic meanings. The findings show that head garments are not only a clothing element in Anatolian folk culture, but also a strong symbolic element in terms of identity, ritual, social distinction and cultural continuity. It has also been observed that traditional headdress types have been transformed under the influence of modernisation and new headdress forms have emerged in interaction with popular culture. This study proposes a model for the systematic study of headdresses in the field of folklore, and prepares the ground for interpreting the cultural representational power of headdresses with interdisciplinary approaches.

Keywords: Anatolian Field, Head Wear, Clothing-Clothing Culture, Cultural Values, Classification

Giriş

İnsanlık tarihinin en temel ihtiyaçlarından biri olarak ortaya çıkan giyim, başlangıçta bireyin fiziksel koşullara karşı korunmasını sağlarken zamanla sosyal ve kültürel bir boyut kazanmıştır. Özellikle baş giysileri, sadece bedenin bir bölümünü örtmekle kalmamış; aynı zamanda toplumsal statüyü, mesleki kimliği, cinsiyet rollerini ve inanç sistemlerini yansıtan sembolik bir değer taşımıştır. Bu dönüşüm, giyimin sadece pratik bir gereklilik olmadığını; bireyin kimliğini, aidiyetini ve estetik anlayışını da yansıtan çok katmanlı bir kültürel gösterge hâline geldiğini göstermektedir.

Ümit Meriç giyinmenin üç temel işlevinden söz eder: “a) İnsanı soğuk-sıcak, kar-yağmur gibi doğal etkenlerden korumak, b) Örtünmek, c) Şekil ve güzellik kazandırmak.” (2010: 29-30). Bu sınıflama; giyimin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve estetik

yönlerine de işaret etmektedir. Bu bağlamda, baş giysileri başlangıçta korunma ve örtünme işleviyle kullanılsa da zamanla kültürel mirasın taşıyıcısı ve sosyal iletişimin bir aracı hâline gelmiştir.

Bu çalışmanın problemini Anadolu sahasında kullanılan baş giysilerinin bugüne kadar yeterince sistematik biçimde sınıflandırılmamış olması oluşturmaktadır. Bu eksiklikten hareketle çalışmada; başta giyim, giysi ve başlıkların tanımına, ardından kıyafetin daha özelde başlıkların kullanım amaçlarına, önemine ve zamanla dönüşümüne yer verilmiş; devamında ise mevcut literatürdeki kıyafetle ilgili çalışmalar incelenerek alan yazındaki boşluklar tespit edilmiştir. Böylece bu çalışma baş giysilerinin kullanım amaçlarına, biçimsel özelliklerine ve kültürel bağlamlarına göre işlevsel bir sınıflandırma yapmayı amaçlamaktadır.

Giyim-Başlık

Türkçe Sözlükte “giysi”; “Her türlü giyim eşyası; giyecek, giyim, giyit, don, çul, üst, elbise, kılık kıyafet, kıyafet, esvap, libas, ruba, urba” biçiminde tanımlanırken “başlık” ise “genellikle başı korumak için giyilen şapka; dolambaç, serpuş” olarak açıklanmaktadır (TDK, URL-1). *Ötüken Türkçe Sözlükte* ise “giyim-giysi” kavramı şu şekillerde tanımlanır: “1. Giyecek, elbise, urba. 2. Giyinme biçimi; üst baş durumu. 3. Birbirini tamamlayan şeylerin bütünü, takım.” (Çağbayır 2007-2: 1725). Aynı sözlükte “başlık” kelimesi ise çok daha kapsamlı bir tanıma sahiptir: “1. Korunmak amacıyla başa giyilen nesne; takke, külâh, serpuş, miğfer, agel, arakiye, bere, börk, kabalak, kalpak, kep, kavuk, taç. 2. Hayvan koşumlarının başa geçirilen kısmı. 6. Gelinlerin başına konulan süslü taç. 7. Kadınların başlarına taktıkları, çevresine altın dizilmiş bir tür taç.” (Çağbayır 2007-1: 498).

Giyim, daha özelde başlıklar, insanların içerisinde bulunduğu koşullara göre şekil almaktadır. Bu koşulları belirleyen başta siyaset, iktisat ve din olmak üzere üç temel etken söylenebilir. Özellikle Osmanlı Devleti’nde baş giyimi yalnızca ihtiyaçtan kaynaklı değil; sınıfsal, mesleki ve mezhepsel aidiyeti dışı vuran simgeler olmuştur. Böylece her dönemde baş giysilerinin biçimleniş dönemin siyasal ve ideolojik eğilimleriyle direkt olarak ilişkilidir. Osmanlı’da ıslahatlar III. Selim ile başlayıp 19. yüzyılda II. Mahmud ile devam etmiştir (Tezcan 1995: 16). III. Selim zamanı Osmanlı Devleti’nin Batı karşısında askerî ve siyasal bakımdan gücünü yitirdiği bir dönemdir. Bu yüzden başlatılan Nizam-ı Cedid ordusunun kurulması, sadece orduya yönelik değil; toplumu da kapsayan bir modernleşme sürecini içermektedir. II. Mahmud döneminde ise yenileşme ve modernleşme anlayışı hem merkezî otoritenin güçlendirilmesine yönelik hem de Osmanlı Devleti’nin Batılı devletler karşısında itibarlı görünmesi amacıyla genişletilmiştir. Kıyafet inkılabı da bu siyasal amacın bir göstergesi ve yansımasıdır (Lewis 2004). Mesela II. Mahmud döneminde yapılan kıyafet inkılabı bütün ülkede geniş etki yaratmış ve bu durum ekonomik krizlere sebep olmuştur. Başlık üzerinde yapılan değişimin dinî kesimlerden büyük tepkiler alması kıyafetin din ve siyaset üzerindeki etkisine örnek olarak verilebilir. II. Mahmud’un yapmış olduğu bu

yenilikler ulema sınıfı ve taşra halkı tarafından tepkilere yol açmış, özellikle de kavuk ve sarık gibi geleneksel başlıkların kaldırılması toplumda dinsel değerlerin zedelendiğine dair bir kaygı yaratmıştır. Bir başka unsur da Batı tarzı giyim in ithal kumaş gerektirmesidir. Bu gereklilik Osmanlı dokuma sanayisinin gerilemesine ve yerli esnafın güç kaybetmesine yol açmıştır (Mardin 2021).

Siyasî sebeplerin haricinde yaşanan coğrafyanın kıyafet üzerine etkisine örnek olarak şu verilebilir: Savaşçı bir topluluk olan Türkler; kıyafette rahatlık, pratiklik ve sağlamlık tercih etmiştir. Örneğin ipek kumaşın sınırlı düzeyde tercih edilmesinin temel sebebi hem yeterli ısı yalıtımı sağlamaması hem de oldukça hassas ve dayanıksız bir yapıya sahip olmasıdır. Bu nedenle Türkler, soğuk iklim koşullarına uygun, dayanıklı ve koruyucu bir malzeme olan deriyi işleme ve biçimlendirme konusunda ustalaşmış; bu alandaki yetkinliklerini zamanla diğer toplumlara da tanıtarak kültürel bir miras oluşturmuştur. Ayrıca ipeğin o dönemde yalnızca Çin’de üretiliyor olması, Türklerin bu kumaşı yaygın biçimde kullanmalarını sınırlayan bir başka etkidir. Zira ipeğe bağımlı bir yaşam tarzı, Türk topluluklarının Çin’e ekonomik ve kültürel anlamda bağımlı hâle gelmesine neden olabilirdi. Bu bağlamda hem işlevsel hem de stratejik nedenlerle deri, Türk giyim-kuşam kültüründe öne çıkan temel malzemelerden biri olmuştur (Ögel 1978: 1-2-162).

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti’nde giyim-kuşam, imparatorluğun kozmopolit toplumsal dokusu göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Özellikle II. Mahmud dönemi, Avrupaî tarzda giyim anlayışının devlet kademelerinde etkili biçimde benimsenmeye başladığı bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir. Bu dönemde, devlet memurları geleneksel sarığı terk ederek setre ve pantolon gibi Batı tarzı kıyafetleri tercih etmeye başlamışlardır (Özer 2005: 29). II. Mahmud özellikle de yeni kurduğu sistem içerisinde eskiye dair iz bırakmak istememiş, bu duruma yine başlıklar noktasında örnek verilecek olursa II. Mahmud’un yeniçerilerden bir hatıra kalmaması için mezar taşlarındaki külahları bile kırdırdığı; kavuk, şalvar, entari, kürk ve üstlük gibi kıyafetleri kaldırarak fes, pantolon ve ceketi ilk kez giyen kişi olduğu belirtilmektedir (Arıç 2007: 23). Lale Devri ile Batılılaşma hareketleri yalnızca kılık-kıyafet alanıyla sınırlı kalmamış; mimariden sanata, yaşam tarzından devlet yönetimine kadar pek çok alana yayılmıştır. Bu süreçte baş giysileri, Osmanlı toplumunda yalnızca estetik veya pratik bir unsur değil, aynı zamanda bireylerin dinî ve sosyal konumlarını belirleyici semboller olarak da önemli bir yer tutmuştur (Tekeli 1999: 534-539). Gentizon, Osmanlı toplumunda baş giysisi çeşitliliğinin dikkat çekici boyutlara ulaştığını şu sözlerle ifade etmektedir: “Hiçbir ülkede, Osmanlı yönetimindeki Türklerden daha çeşitli, daha gelişmiş baş giysisi kullanılmamıştır.” (2001: 85).

Giyim-kuşam kültürü, tarih boyunca farklı dönemlerde araştırma konusu olmuş; özellikle etnografik çalışmalar başta olmak üzere bu alanda pek çok yazı kaleme alınmış ve araştırmalar gerçekleştirilmiştir. İnsanın doğası gereği sıcak ve soğuk gibi çevresel

Anadolu Sahası Baş Giyimi Üzerine Bir Sınıflandırma Denemesi

etmenlerden korunma ihtiyacı ile görsel estetik arzusu, kıyafeti zorunlu bir unsur hâline getirmiştir. Kıyafet, kadim kültürlerde yer alan ve zamanla çeşitli değişimlere uğrayarak günümüze kadar varlığını sürdüren sosyo-kültürel bir olgudur. Bu durum, giyim-kuşam üzerine yapılan incelemelerin artmasına ve konunun farklı yönlerden ele alınmasına zemin hazırlamıştır.

Genel anlamda kıyafet üzerine baş giyimi, ayak giyimi, üst ve alt giyim gibi çeşitli sınıflandırmalar yapılmış olsa da bu çalışmada özel olarak baş giyimi odak alınarak bir sınıflandırma denemesi gerçekleştirilmiştir. Anadolu sahası kültür tarihinde kullanılan başlıklar temel alınarak yapılan bu sınıflandırma hem tarihsel hem de kültürel bağlamda şekillendirilmiştir.

Giyim-kuşam konusu; detaylı biçimde ele alınması gereken renkler, süslemeler, motifler ve aksesuar gibi çeşitli öğeleri barındırmaktadır. Bu bağlamda, başlıklar da yalnızca estetik ya da fonksiyonel değil; aynı zamanda simgesel anlamlar taşıyan kültürel nesnelerdir. Özellikle şapkanın kullanım alanlarına göre farklılık göstermesi, onu sınıflandırmaya elverişli kılmakta ve bu yönde yapılacak çalışmaları gerekli hâle getirmektedir. Mevcut literatürde şapka üzerine yapılan araştırmaların çoğunluğu, Cumhuriyet döneminde gerçekleşen şapka inkılabı çerçevesinde toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlara odaklanmakta; ancak başlıkların türleri ve kullanım amaçlarına göre sistemli bir tasnif çalışmasına rastlanmamaktadır.

411

Anadolu sahasında tarih boyunca kullanılan baş giysileri temel olarak erkek ve kadın başlıkları şeklinde ele almak gerekir. Her ne kadar erken dönemlerde bu ayrım belirgin olsa da zamanla moda ve popüler kültürün etkisiyle başlıkların cinsiyetler arası sınırları belirsizleşmiş, bu da baş giyiminin geçirdiği dönüşümün ayrı bir araştırma konusu olabileceğini göstermiştir. Bu sınıflandırma çalışmasında, erkek ve kadın başlıkları geniş biçimde ele alınmış; ancak başlıklar, farklı bağlam ve işlevlerde kullanıldığından bazı baş giyimlerine sınıflandırmanın diğer alt başlıklarında da rastlanmaktadır. Başlıkların çok işlevli doğası, sabit kategorilerden çok, esnek bir sınıflandırma modelini zorunlu kılmaktadır. Türklerin yaşadığı coğrafi bölgeler ile diğer toplumlarla kurdukları kültürel, siyasî ve sosyal ilişkiler, giyim-kuşam biçimlerini doğrudan etkilemiş ve bu durum toplum içerisindeki statü göstergelerine de yansımıştır. Özellikle Göktürkler ve daha eski Türk boylarında başlık kullanımı belirgin biçimde gözlemlenmekte olup dönemsel farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde ise iklim koşulları ve toplumsal statü gibi belirleyici unsurlar yer almaktadır.

Giyim-kuşam üzerine yapılmış önemli çalışmalara bakıldığında zaman sadece şapkayı kapsayan bir tasnifleme çalışmasının olmadığı görülmüştür. Bu çalışmalara örnek olarak şunlar verilebilir: Emin Cenkmén'in *Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri* (1948), Gönül Bayezit Tizer ve Neriman Sapmaz'ın hazırlamış olduğu *Giyim Tarihi* (1965), Nureddin Sevin'in *On Üç Asırlık*

Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış (1973), Süheyl Ünver'in *Geçmiş Yüzyıllarda Kıyafet Resimlerimiz* (1987), Önder Küçükerman'ın *Türk Giyim Tasarımının Tarihi Kaynakları* (1997), aynı şekilde Mehmet Özel'in *Folklorik Türk Kıyafetleri* (1992) isimli çalışmasında erkek ve kadın giyimi üzerine sınıflama yapmış olsalar da özelde başlıklarla ilgili ayrıntılı bir sınıflama yapılmamıştır. Lale Özder ise *İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Başlıkları* (1999) isimli çalışmasında konuyu sadece İç Anadolu bölgesinde kadın başlıklarında kullanılan malzeme ve süslemelerle ile sınırlamış olup başlıklarla ilgili genel bir tasnif denemesine gidilmemiştir. Özden Süslü'nün *Tasvirilere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri* (2007), Orhan Koloğlu'nun *Cilbattan Türbana Türkiye'de Örtünmenin Serüveni* (2008) ve Neriman Görgünay'ın, *Geleneksel Türk Giyim Tarihi* (2008) üzerine yapmış olduğu kapsamlı çalışmada milattan önce başlayarak günümüze kadar gelen Türk giyimi hakkında bilgiler verilmiştir. Suavi Aydın'ın *Halk Bilimi El Sanatları Geleneği Giyim Kuşam ve Süslenme* (2009), Nilay Ertürk'ün, *Orta Asya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na Türklerde Giyim Kuşam* (2018) bahsi geçen çalışmalarda genel giyimden hareketle bir sınıflama çalışması yapılmış olsa da yalnızca başlıkları içeren bir sınıflamaya gidilmemiştir. Bununla birlikte Serhat Sabri Yılmaz ve Hilal Özdemir Çelik'in hazırlamış olduğu *Sivas Yöresinde Geleneksel Giyim Kuşam* (2022) adlı eserde yalnızca kadın baş giyimi üzerine başörtüleri, gelin başları ve diğer kadın baş giyimi üzerine bir tasnif yapıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, alanda başlıklarla ilgili çeşitli çalışmalar bulunsa da sınıflandırma konusunda eksiklikler göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, Anadolu coğrafyasında kullanılagelen baş giyimi örneklerini sistematik bir tasnife tabi tutarak kullanım amaçlarını ortaya koymaktır. Tarafımızca yapılan² sınıflandırmada kullanılan başlıkların çok yönlü doğası gereği bazı eksiklikler barındırabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, tarihsel süreç içerisinde "başlık" terimi zamanla "şapka" kavramına evrilmiş olup çalışmada bu iki terim yer yer birbirinin yerine kullanılmaktadır.

A. Cinsiyete Göre Başlıklar

Çalışmanın bu bölümünde Anadolu sahasında kullanılan başlıklardan hareketle bir sınıflama yapılacaktır. Bu sınıflamada ilk önce cinsiyete göre kullanılan başlıklar ele alınacaktır. Başlıklar, erkeklerde genellikle statü göstergesi olarak kullanılırken kadınlarda kullanımı aidiyeti ve süsü göstermektir. Küreselleşme ve modanın etkisiyle beraber şapkaların cinsiyetsiz bir hâl aldığını da eklemek gerekecektir.

1. Erkek Baş Giyimi

²Bu tasnif denemesi Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı alanında hazırlanmış olan başlıklarla ilgili doktora tez çalışmasından hareketle oluşturulmuştur.

Anadolu Sahası Baş Giyimi Üzerine Bir Sınıflandırma Denemesi

Tarih boyunca erkek baş giyimi çeşitlilik göstermiş olup eskiye nazaran günümüzde başlığa verilen değerin azaldığı görülmektedir. Soğuk ve sert iklime karşı koruyucu bir nesne olan başlıklar, sonrasında statü göstergesine dönüşmüş, erkeklerin başlıklarından hareketle hangi aileden olduğu tespit edilmiştir. Özellikle 19 ve 20. yüzyıllarda şapka, statü farkı olmaksızın herkesin kullandığı hatta ev içinde dahi kullanılan bir giyim eşyası hâlini almıştır (Arığ 2007: 69-70).

Anadolu sahası kültür tarihi içerisinde erkeklerin kullanmış olduğu baş giyimi şu şekilde sıralanabilir: Bere, börk, fes, fötr, kalpak, kasket, (sekiz köşe kasket, altı köşe kasket, beş köşe kasket, düğmeli kasket) kavuk, kayak bandanası, keçe başlık, kep, kovboy şapkası, miğfer, poşu, sarık, serpuş, takke, terlik, üsküf vs.

Görsel 1. On dördüncü asır Türkiye'sinde sivil börk (Sevin 1973: s. 52).

Görsel 2. II. Mahmud'un başında püsküllü fes (Koçu 2015: s. 120).

Görsel 3. Mustafa Kemal Paşa'nın başında Kemâli kalpak (Koçu 2015: s. 148).

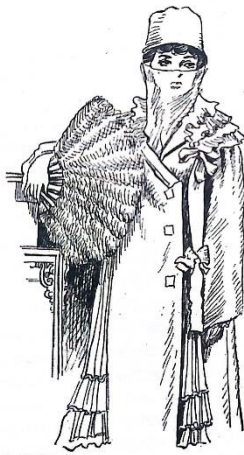

Görsel 4. Fatih Sultan Mehmet'in çok az giydiği tuğlu sorguçlu tören kavuğu (Sevin 1973: s. 69).

2. Kadın Baş Giyimi

Kadınlar çeşitli nedenlerden dolayı başını örtme ihtiyacı duymuştur. Örtünme kadınlarda da erkeklerde olduğu gibi ilk önce iklimin etkisinden korunmak amacıyla olsa da bir aidiyeti göstermek adına ilerleyen zamanlarda örtünme ihtiyacı doğmuştur. Yıldız Cıbroğlu, ilk türban örneği ile Akad ve Sümer tanrıçalarının kabartmalarında yer alan tasvirlerinde karşılaştığı bilgisini verir (2004: 91).

Anadolu sahasında kadınların kullanmış olduğu baş giyimi şu şekilde sıralanabilir: Ah-dolah, al yazma, bere, börk, bürüncük-bürüncük-bürük, bone, çarşaf, çevre, duvak, eşarp, ferace, fes, fötr, kallavi başlık, peçe, poşu, şal, tülbent, yazma, yemeni, vs.

Görsel 5. Ferâce yaşmaklı İstanbul hanımı (Koçu 2015: 246).

Görsel 6. Başında yemenisi olan genç kadın (Koçu 2015: 101).

3. Kadın Baş Giyimi Aksesuarları

Anadolu Sahası Baş Giyimi Üzerine Bir Sınıflandırma Denemesi

Kadınlar gerek günlük gerek özel günlerde kullandıkları baş giyimlerini süslemek amacıyla birtakım aksesuarlar kullanmaktadırlar. Bu aksesuarlar şu şekildedir: altın-gümüş taçlar, bindallı tacı, fes üzerine bağlanan çeşitli örtüler, gelin başlığı, saç bağı (kurdele ve örgü bağlar), sorguç, toka vb.

Görsel 7. Sorguç (İslam Eserleri Müzesi).

Görsel 8. Sorguç yuvası (İslam Eserleri Müzesi).

Çalışmanın “Cinsiyete Göre Başlıklar” bölümü, baş giysilerinin Türk kültüründeki cinsiyet temelli kullanım biçimlerini ortaya koyarak, giyimin yalnızca fiziksel bir gereklilik değil; aynı zamanda sosyal statü, aidiyet ve kimlik göstergesi olduğunu vurgulamaktadır. Tarihsel süreçte erkek başlıkları bir korunma aracından statü sembolüne dönüşmüştür. Ailenin toplumsal statüsünü yansıtmaya görevi erkeklere ait olduğundan, bu statü çoğu zaman giyilen şapkayla ifade edilmiştir. Kadınlara genelde bu şekilde bir rol atfedilmeyip kadın başlıklarının daha çok örtünme, süslenme ve kültürel aidiyetle anlam kazandığı gösterilmiştir (Arıç 2007: 69-70).

Erkeklerde kavuk, kalpak ve börk gibi başlıklar toplumsal konumun görünür işaretleri olurken kadınlarda yazma, tülbent ve bone gibi giysiler hem gündelik yaşamda hem de ritüel bağlamlarda estetik ve sembolik roller üstlenmiştir. Ayrıca kadın başlıklarını tamamlayan aksesuarların da bu anlam katmanlarını derinleştirdiği görülmektedir.

Bölümün dikkat çekici yanlarından biri, küreselleşme ve moda etkisiyle şapkaların cinsiyet sınırlarının belirsizleştiğine ve bazı modern başlık türlerinin (örneğin kayak bandanası, kovboy şapkası) kültürel kabullerle geleneksel sınıflamalar içinde yer bulduğuna işaret etmesidir. Bu durum, halk kültürünün dinamik yapısını ve dışsal etkilerle etkileşimini göstermesi açısından önemlidir. Bu noktada aynı zamanda gerek Osmanlı döneminde Batı’nın giyim kuşamından etkilenilmesi gerekse de şapka inkılabının etkileri gösterilebilir (Göle 2024; Moran 2021; Zürcher 2020).

B. Kullanım Alanlarına Göre Başlıklar

Başlıklar, erkek ve kadın baş giyiminden hariç genel sınıflama içerisinde resmî ve sivil başlıklar olarak da ele alınabilir. Resmî ve sivil başlıklar aynı zamanda statü göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Resmî giyimde şapkalarda bulunan armalardan hareketle kişinin hangi meslekte ve rütbede olduğu okunabilmektedir. Özellikle eski kültürde sivil kıyafetin tamamlayıcı unsuru olan başlıklardan hareketle başta köylü mü şehirli mi ayrımı yapılırken şehirli de kendi içerisinde sınıflamalara ayırmada yine şapkalardan faydalanılmaktaydı. Günümüzde şapka kullanım oranı eskiye nazaran çok azalma gösterse de yine şapka kullanan insanların hangi amaçla taktığı tespit edilebilmektedir.

Bu başlık altında resmî ve sivil şapkalar nelerdir, bunlar üzerinde durulacaktır.

1. Resmî Başlıklar

İnsanların beden dili ve kıyafetleriyle içerisinde bulundukları ortama uymaları beklenmektedir. Resmî bir ortamda oturuş ve duruş şekli başta olmak üzere konuşma üslubu ve konusu da önem arz eder. Bunlara ek olarak kişinin giydiği kıyafet de bu ortama uygun olmalıdır.

Resmî başlıklar içerisinde askeri şapkalar, polis şapkaları yani üniforma şapkaları, özel günlerde kullanılan şapkalar ve törenlerde kullanılan şapkalar söylenebilir. Eski zamanda şapka kullanan devlet memurları şapkaya vs. çok önem verirken bugünlerde şapka kullanımı resmî giyimde çok azalmış olup sivilleşmeye gidildiği için verilen değer de azalmıştır.

Anadolu sahasında kullanılan resmî başlıkların sınıflanması şu şekilde yapılabilir: Askerî şapkalar; askerî bere, askerî kalpak, keçe başlık (Osmanlı sipahi börtü), subay kepi. Polis ve jandarma kepi. Din görevlilerinin şapkaları: Sarık.

Görsel 9. Denizci subay kepi
(Nurdan Yeşilyurt Gümüşkaya Arşivi).

Görsel 10. Askerî kalpak

Görsel 11. Askerî bere
(Nurdan Yeşilyurt Gümüşkaya Arşivi).

2. Sivil Başlıklar

Herhangi bir resmiyet taşımayan kişinin özgür şekilde tercih ettiği ve aynı zamanda sosyal bir norma uymadan kullanılan baş giyimine sivil başlıklar denilebilir. Gayriresmî ortamda giyilen her türlü başlık burada değerlendirilmelidir. Sivil başlıkların kullanım amacı genellikle kişilerin alışkanlıklarından kaynaklıdır. Eskiden köylerde ev içinde dahi kasket şapka kullanımı bulunmaktaydı. Alışkanlıktan kaynaklı sivil şapkaların kullanımından hariç kellik, hastalık vs. gibi kusuru örtmek amaçlı da sivil şapkaların kullanımı görülmektedir. Aynı zamanda kişi kıyafetinden sorumlu olduğu gibi bu kıyafeti taşımasında da önemli rol üstlenmektedir. Kıyafetin tamamlayıcı aksesuarı olan başlıklar da bazı mekânların olmazsa olmazıdır. Özellikle de eski dönemlerde belli semtlere giderken Beyoğlu, Taksim vs. muhakkak şapka takıldığını bu gibi mekânlarda şapkasız olunması tuhaf karşılanan bir durum olarak görülmüştür. Çünkü bu mekânlarda daha çok elit kesimin bulunduğu ve şapkalardan hareketle insanların hangi gruba ve kitleye ait olduğu tespit edilebilmektedir.

Anadolu sahasında kullanılan sivil başlıkların sınıflaması şu şekilde yapılabilir: Bere, fötr şapka, hasır şapka, düğmeli kasket, sekiz köşe kasket, kep, kovboy şapka vs.

3. Özel Gün Başlıkları

Özel gün başlıkları günlük kullanımın dışında kullanılır, daha süslü ve özenlidir. Üzerlerinde kullanılan aksesuar ve işlemelerle simgesel değer kazandırılmaktadır. Özel gün başlıkları ilk olarak düğün başlıkları şeklinde düşünüldüğü zaman duvak ve gelin başlığı; diğer özel gün başlıkları olarak ise mezuniyet şapkası (kepler) düşünülebilir.

Başlıkların kullanım alanlarına göre sınıflandırıldığı bu bölüm, şapkanın yalnızca bir giyim nesnesi değil; aynı zamanda bireyin toplumsal konumunu, mesleki kimliğini ve sosyal aidiyetini yansıtan sembolik bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Resmî başlıklar, tarihsel süreçte özellikle askerî ve dinî temsilde sosyal hiyerarşiyi görünür kılarken; sivil başlıklar bireysel alışkanlıklar, estetik tercihler ve gündelik yaşam pratikleriyle şekillenmiştir.

Başlık kullanımının geçmişte toplumsal çevrelere göre bir ayırım aracı olduğu, örneğin şehirli-köylü, elit-halk, Müslüman-gayrimüslim sınıflamaları için bir gösterge işlevi gördüğü vurgulanmıştır (Faroqhi 2002: s. 125). Bugün bu işlev zayıflamış olsa da belirli mekânlarda ya da durumlarda başlık kullanımına yüklenen anlamlar devam etmektedir. Ayrıca düğün, mezuniyet gibi özel günlerde kullanılan başlıkların simgesel değeri, başlığın sadece gündelik değil ritüel bağlamda da kültürel bir anlam taşıdığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu bölüm başlıkların işlevsel çeşitliliğini başarılı biçimde ortaya koymakta; resmî, sivil ve törensel kullanım farklarının halk kültürü içindeki toplumsal göstergelerle nasıl ilişkilendiğini açıklamaktadır.

C. Mesleki Başlıklar

Yapılan tasnif çalışmasında mesleki başlıklar aynı zamanda resmî başlıklara da dâhil olabilmektedir. Mesleki üniforma başlıkları devlet kurumuna bağlı olup ya da olmayıp bir mesleğin simgesi hâline gelen şapkalarlardır. Bu başlıklar şu şekildedir: Arıcılık şapkası, balıkçılık şapkası, otel ve konaklama şapkaları: (Melon ve bellboy şapkalar.) Havacılık ve denizcilik şapkaları: (Pilot kepi, kaptan şapkası ve denizci şapkası.) Meddah şapkaları, restoran ve mutfak şapkaları: (Aşçı, garson ve şef şapkası.) Sağlık personellerine ait şapkalar: (Ameliyat, laboratuvar bonesi ve hijyenik bone.) İnşaat ve işçi şapkaları: (Baret, kask.) İtfaiye çalışanlarının şapkaları: (Baret.) Bunların haricinde mesleki sınıflandırma içerisinde güvenlik görevlisi ve ressam şapkası da dâhil edilebilir.

Görsel 12. Bellboy şapka
(Nurdan Yeşilyurt Gümüşkaya Arşivi).

Görsel 13. Melon şapka
(Nurdan Yeşilyurt Gümüşkaya Arşivi).

Bu bölümde yapılan sınıflandırma, başlıkların yalnızca bireysel tercihlere değil, mesleki temsile dayalı olarak da biçimlendiğini göstermektedir. Resmî kurumlardan bağımsız şekilde, belirli meslek gruplarının kimlik unsuru hâline gelen başlık türleri; işlevsellik kadar, mesleki aidiyetin de sembolü olmuştur. Arıcılıktan aşçılığa, pilotluktan sağlık hizmetlerine uzanan bu çeşitlilik, başlıkların hem koruyucu hem de tanımlayıcı birer unsur olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Ayrıca meddah, garson, bellboy ve ressam gibi mesleklerde kullanılan şapkaların kültürel bellekte simgesel karşılıklar taşıması, halkbilimi açısından bu tür başlıkların yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda anlatı ve temsille ilişkili birer görsel kod hâline geldiğini göstermektedir.

Bu yönüyle buradaki sınıflandırma, başlıkların mesleki alandaki çeşitliliğini görünür kılarken, aynı zamanda baş giysilerinin sosyal rollerle olan bağını da açıklayıcı biçimde ortaya koymaktadır.

D. Dinî Alanda Kullanılan Başlıklar

Anadolu sahası içerisinde dinî başlıkların kullanımı şu şekilde sınıflandırılabilir: Arakiye, çarşaf, sarık, takke vs. Dinî başlıklar, tarikat ehli ve ulema sınıfının taktıkları olarak ele alındığı zaman tarikatların kullandıkları ve ulemanın kullandığı başlıklar farklılık göstermektedir. Mesela tarikat başlıkları olarak: (Bektaşî tacı, Halvetî sarığı, Kadirî tacı, Mevlevî sikkesi, Nakşibendî sarığı, Rufâî sarığı.) Ulema sınıfına ait başlıklar ise şu şekildedir: (Kadı sarığı, kazasker sarığı, müderris sarığı, müftü sarığı, şeyhülislam sarığı.)

Görsel 14. Tekne sarıklı imam (Koçu 2015: 227).

Bu bölümde dinî başlıkların tarikatlar ve ulema sınıfı bağlamında sınıflandırılması, baş giysilerinin sadece gündelik hayatta değil, inanç sistemlerinde de önemli bir simgesel rol üstlendiğini göstermektedir. Başlıktaki biçimsel farklılıklar, kişilerin hangi tarikat ya da ilmî makamdan olduğunu anlamaya imkân tanıyarak, dini yapının hiyerarşik düzenini dışı vuran görsel göstergeler haline gelmiştir.

Bektaşî tacından Mevlevî sikkesine, kadı sarığından şeyhülislam sarığına uzanan bu çeşitlilik, başlığın bir aidiyet sembolü olarak işlev gördüğünü ve dinî-kültürel kimliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Baş giysilerinin bu yönüyle dinî otorite, gelenek aktarımı ve kolektif bellek inşasında önemli bir rol üstlendiği açıkça görülmektedir.

E. Mevsime Göre Kullanılan Başlıklar

Mevsime göre kullanılan baş giyim şapkaları üç başlık altında sınıflandırılabilir. Birincisi yazlık şapkalar olarak fötr, hasır ve kovboy şapkası; ikincisi kışlık şapkalar olarak bere, papak ve kalpak; üçüncüsü ise rüzgârlı ve yağmurlu günde kullanılan su geçirmez balıkçı şapkalar ve kapşonlu-yağmurluk şapkası şeklinde sınıflama yapılabilir.

Bu bölümde başlıkların mevsimsel koşullara göre sınıflandırılması, giyim-kuşamın çevresel faktörlerle olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Yazlık, kışlık ve yağışlı hava koşullarına uygun baş giysileri örnekleriyle sunularak, başlığın yalnızca kültürel değil; aynı zamanda işlevsel bir gereklilik olduğu vurgulanmıştır.

Fötr, kalpak, bere ve balıkçı şapkası gibi farklı iklimlere özgü başlık türlerinin listelenmesi, halkın iklime karşı geliştirdiği giyim reflekslerini göstermesi açısından önemlidir. Bu yönüyle çalışma, başlığın estetik ya da simgesel boyutlarının ötesinde, doğal çevreyle kurulan ilişkinin bir parçası olduğunu da açık biçimde ortaya koymaktadır.

F. Sporcu Başlıkları

Sporcu başlıkları yapılan spor faaliyetinin stiline göre şekillenmiş olup etkinlik esnasında oyuncuyu yormayacak şekilde tasarlanmıştır. Anadolu sahasında oynanan oyunlar içerisinde hem geleneksel oyunlar hem de Avrupaî tarzda oyunlar bulunmaktadır. Bu şapkalar şu şekilde sıralanabilir: Amerikan kepi, Beyzbol şapkası, binicilik şapkacı, bisiklet şapkası, golf şapkası, kayak şapkası, tenis şapkası vs.

Görsel 15. Binicilik şapkası (URL 2).

Görsel 16. Amerikan kepi-birçok spor aktivitesinde kullanılmaktadır (Nurdan Yeşilyurt Gümüşkaya Arşivi).

Bu bölümde sporcu başlıklarının, yapılan spor dalının gereklerine göre şekillendiği ve işlevselliğin ön planda tutulduğu vurgulanmaktadır. Şapkaların oyuncuyu yormayacak şekilde tasarlanması, baş giysisinin performansla doğrudan ilişkili bir unsur olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, geleneksel oyunlardan Avrupaî sporlara uzanan başlık çeşitliliği, Türk kültürünün hem yerel hem de küresel etkilerle şekillenen yapısını yansıtmaktadır. Spor şapkalarının bu yönüyle yalnızca koruyucu değil, aynı zamanda modern yaşamın ve kültürel etkileşimin bir göstergesi olduğu ortaya konmuştur.

G. Gösterge Niteliği Taşıyan Başlıklar

Bazı başlıklar, herhangi bir kişinin başında olmasa bile o başlıktan hareketle kime ait olduğu anlaşılmaktadır. Bazı şapkalar simgesel bir değer kazanarak kişilerle özdeşleşebilmektedir. Mesela ressam şapkasını kim takarsa taksın ressamlık mesleğinin simgesidir. Direkt o şapkaya bakınca ressam şapkası olduğu anlaşılmaktadır. Göstergebilimsel başlıklar altında sıralanabilecek şapkalar şunlardır: Arıcılık şapkası, Atatürk kasketi, aşçı şapkası, Âşık Veysel fötrü, baret, (İnşaatta çalışan ve itfaiye personellerini direkt olarak simgelemektedir) Demirel fötrü, Ecevit kasketi, Meddah şapkası, Karagöz ve Hacivat şapkası. Aynı zamanda Osmanlı Devleti zamanından kalan mezar taşlarına bakıldığı zaman mezar taşlarında çeşitli büyüklükte ve şekillerde sarıklar yer almaktadır. O sarıklardan hareketle okumalar yapılabilmektedir. Sarığın büyüklüğü rütbe olarak üst kesimden birini temsil ederken sarığın küçüklüğü ise alt kesimden birini temsil etmektedir. Ayrıca, mezar taşlarında yer alan sarık biçimlerinden sosyal statüye dair çıkarımlar yapılabilmesi, başlığın sembolik değerinin ölüm sonrası temsilde dahi sürdüğünü kanıtlamaktadır. Bu yönüyle başlıklar, kültürel belleğin inşasında güçlü birer görsel dil unsuru olarak değerlendirilmektedir (Muslu 2008).

Bu bölüm, bazı başlıkların kişilerle özdeşleşerek zaman içinde kültürel bir simgeye dönüştüğünü göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Âşık Veysel fötrü, Ecevit kasketi ve Atatürk'ün kasketi gibi örnekler, başlıkların yalnızca bir giyim unsuru değil; aynı zamanda kimlik, hafıza ve temsil gücü taşıyan göstergeler hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

Görsel 17. Demirel fötrü
(Nurdan Yeşilyurt Gümüşkaya Arşivi).

Görsel 18. Bülent Ecevit kasketi
(Nurdan Yeşilyurt Gümüşkaya Arşivi).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Anadolu sahasında kullanılan baş giysilerini kültürel, işlevsel ve simgesel yönleriyle ele alarak halkbilimi alanında boşluğu doldurmayı hedeflemiştir. Giyim-kuşam kültürünün en dikkat çekici öğelerinden biri olan başlıklar; tarih boyunca bireyin toplumsal konumunu, cinsiyetini, aidiyet ilişkilerini, mesleki kimliğini ve inanç sistemini yansıtan çok katmanlı anlam dünyalarına sahip olmuştur. Çalışmada baş giysileri, yalnızca fiziksel bir gereksinim ya da estetik tamamlayıcı unsur olmanın ötesinde, kültürel kimliğin taşıyıcısı birer sembol olarak değerlendirilmiştir.

Cinsiyete göre (erkek-kadın) yapılan temel sınıflandırmanın yanı sıra, başlıklar; kullanım bağlamlarına (resmî-sivil), mesleki işlevlerine, mevsimsel özelliklerine, sportif faaliyetlerdeki rollerine, dinî alanlardaki temsil biçimlerine ve göstergebilimsel anlamlarına göre de çok boyutlu bir yaklaşımla tasnif edilmiştir. Bu kapsamlı yaklaşım, başlıkların Türk halk kültürü içindeki rolünü yalnızca biçimsel yönleriyle değil, aynı zamanda işlevsel, tarihsel ve simgesel boyutlarıyla da görünür kılmaktadır. Özellikle gösterge niteliği taşıyan başlıklar (örneğin Âşık Veysel fötrü, Ecevit kasketi, tarikat başlıkları, mezar taşlarındaki sarık biçimleri vb.), toplumsal bellekte başlıkların nasıl anlam kazandığına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Çalışmanın halkbilimi literatürüne katkılarının biri, baş giysilerinin sistematik bir şekilde sınıflandırılması yönünde model sunmasıdır. Aynı zamanda kovboy şapkası, kayak bandanası gibi bazı başlık türlerinin Anadolu sahasında modernleşme etkisiyle kullanılmaya başlandığı ancak köken itibarıyla popüler kültür unsurları olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece modernleşmenin etkisiyle geleneksel şapkalar arasına modern şapkalarında yer aldığı görülmektedir.

Başlıklar her dönemde kullanım amaçlarına göre şekillenmiş ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeni başlık türleri üretilmiştir. Zamanla çoğalan başlık şekilleri karmaşık bir hâl almış ve böylece bir sınıflama ihtiyacı doğmuştur. Ele alınan bu çalışmada da Anadolu sahasında en çok kullanılan baş giyiminden hareketle bir tasnif denemesine gidilmiştir. Modanın etkisiyle yeni kıyafetlerin şüphesiz ki ortaya çıkması kaçınılmaz olacağı için ilerleyen zamanlarda yeniden bir başlık-şapka sınıflaması yapıp tasnif genişletilebilir. Anadolu sahası geleneksel giyim kuşamının mühim bir parçasını oluşturan başlıkların genel tasnif önerisi şu şekilde verilebilir:

A. Cinsiyete Göre Başlıklar

1. Erkek Baş Giyimi
2. Kadın Baş Giyimi
3. Kadın Baş Giyimi Aksesuarları

B. Kullanım Alanlarına Göre Başlıklar

Anadolu Sahası Baş Giyimi Üzerine Bir Sınıflandırma Denemesi

1. Resmî Başlıklar
2. Sivil Başlıklar
3. Özel Gün Başlıkları

- C. Mesleki Başlıklar
- D. Dinî Alanda Kullanılan Başlıklar
- E. Mevsime Göre Kullanılan Başlıklar
- F. Sporcu Başlıkları
- G. Gösterge Niteliği Taşıyan Başlıklar

Sonuç olarak bu sınıflandırma denemesi, Anadolu sahasında baş giysilerinin kültürel çeşitliliğini ortaya koymakta; halkbilimi araştırmalarına kavramsal derinlik, yöntemsel bir çerçeve ve uygulamaya açık bir model sunmaktadır. Gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalar, bu sınıflandırma sisteminden yararlanarak bölgesel başlık tipolojileri oluşturabilir, sembolik anlamları yerel halk anlatıları, ritüeller ve görsel kültür unsurları ile ilişkilendirebilir. Böylece baş giysileri üzerinden yürütülen araştırmalar, yalnızca giyim-kuşam çalışmaları ile sınırlı kalmayıp toplumsal cinsiyet, kimlik, aidiyet, modernleşme ve kültürel süreklilik gibi temalarla da bütünleşerek daha disiplinlerarası bir bakış açısı kazanacaktır.

Kaynakça

- Arıç, Ayten Sezer. 2007. *Atatürk Türkiye'sinde Kılık Kıyafette Çağdaşlaşma*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aydın, Sauvi. 2009. *Halk Bilimi, El Sanatları Geleneği, Giyim Kuşam ve Süslenme*. T.C. Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.
- Cenkmen, Emin. 1948. *Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Cıbroğlu, Yıldız. 2004. *Kadın Saçı Büyü ve "Türban"*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Çağbayır, Yaşar. 2017. *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ertürk, Nilay. 2018. *Orta Asya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na Türklerde Giyim Kuşam*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Faroqhi, Suraiya. 2002. *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*. (Çev. Elif Kılıç). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gentizon, Paul. 2001. *Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu*. (Çev. Fethi Ülkü). Ankara: Bilgi Yayınları.
- Göle, Nilüfer. 2024. *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Görgünay, Neriman. 2008. *Geleneksel Türk Giyim Tarihi*. İzmir: Grafmat Basım Yayın.
- Koloğlu, Orhan. 2008. *Cilbattan Türbana Türkiye'de Örtünmenin Serüveni*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Küçükerman, Önder. 1997. *Türk Giyim Tasarımının Tarihi Kaynakları*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Lewis, Bernard. 2004. *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Mardin, Şerif. 1992. *Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meriç, Ümit. 2010. *Sosyolojik Açıdan Kılık-Kıyafet ve İslâm'da Örtünme*. İstanbul: İslami İlimler Araştırmalar Vakfı.
- Moran, Berna. 2021. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Muslu, Ramazan. 2008. "Türk Tasavvuf Kültüründe Tarikat Kıyafetleri ve Sembolik Anlamları". *EKEV Akademi Dergisi* S. 36: 43-66.
- Ögel, Bahaeddin. 1978. *Türk Kültür Tarihine Giriş*. C. 5. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özder, Lale. 1999. *İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Başlıkları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özel, Mehmet. 1992. *Folklorik Türk Kıyafetleri*. Ankara: Ünal Ofset.
- Özer, İlbeyi. 2006. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yaşam ve Moda*. İstanbul: Truva Yayınları.
- Sevin, Nureddin. 1973. *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Süslü, Özden. 2007. *Tasvirlerle Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Tekeli, Sadık. 1999. *Osmanlı Askerî Kıyafetleri (534-539)*. C. 11. Ed. Güler Eren. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tezcan, Hülya. 1995. "Fes." *TDV İslâm Ansiklopedisi* C. 12: 415-416.
- Tizer Bayezit, Gönül, Neriman Sapmaz. 1965. *Giyim Tarihi*. İstanbul: Matbaacılık Okulu.
- Ünver, Süheyl. 1987. *Geçmiş Yüzyıllarda Kıyafet Resimlerimiz*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yılmaz, Serhat Sabri, Hilal Özdemir Çelik. 2022. *Sivas Yöresinde Geleneksel Giyim Kuşam*. Sivas: SVS Yayınları.
- Zürcher, Erik Jan. 2020. *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 2025, 5 Mayıs).

URL-2: <https://www.joom.com/tr> (Erişim Tarihi: 2025, 11 Temmuz).

